

האקדמיה ועורכי הלשון

רונית גדיש

הרצאה ביום עיון "הטקסט העברי הלכה למעשה"

י"א בשבט תש"ע, 26 בינואר 2010

עורכי הלשון הם בעצם הלקוחות המידיים של האקדמיה ללשון העברית, ויותר מכך: הם הסוכנים או המשווקים של מרכולתה. על המרכולת הזאת באתי לדבר היום. מטרתי היא להציג לפניכם את התחומים העיקריים שבהם האקדמיה פוסקת וקובעת תקנים לשוניים, לשתף אתכם מעט בעקרונות העומדים מאחורי הקביעות הללו ולהעיר הערות אחדות על ההיבט היישומי של קביעות האקדמיה בעבודת העריכה. אפשר למנות חמישה תחומים שבהם האקדמיה פוסקת:

כתיב – והכוונה לכתיב חסר ניקוד (ואם תרצו – גם הכתיב הדקדוקי);

דקדוק – במובן המסורתי של המונח, היינו מורפולוגיה ותורת ההגה וההגייה;

מינוח – קביעת מונחים עבריים או מונחים תקינים במקצועות שונים;

פיסוק

ניסוח – בעיקר עניינים שבתחום התחביר הן ברמת הצירופים הן ברמת המשפט, ועניינים של שימושי לשון ופרזאולוגיה.

מניתי את התחומים בסדר הזה משום שזה הסדר שבו הם מדורגים מבחינת רמת ההחלטיות של הפסיקה, כפי שהדברים יתבררו בהמשך.

א – הכתיב

אפתח בכתיב: במבט היסטורי הכתיב הוא מן היסודות היציבים ביותר בשפה, בכל שפה, ויש ליציבות הזאת השפעה מכרעת על דמותן של הלשונות שבגבול ההיסטוריה (ראו גם גיא דויטשר, גלגולי לשון). הדבר משתקף גם בגורלן של רפורמות יזומות בתחום הזה: אלה קשות מאוד לביצוע, והקיצוניות שבהן נדחות בדרך כלל על הסף. כך עלה להצעתו של איתמר בן-אב"י ללטן את העברית שכמעט לא זכתה להתייחסות. ואפילו רפורמה צנועה הרבה יותר, פרי דיוניה של הוועדה לענייני הכתיב שקמה בסמוך לייסוד האקדמיה, ולפיה יתווספו שני סימנים לציון התנועות e-1 a – ספגה קיתונות של ביקורת ונפלה.

מה למעשה ביקשה הרפורמה הזאת לפתור? הכתיב העברי סובל כידוע משתי בעיות קשות: **היעדר סימון התנועות** (אם אין מביאים בחשבון את הניקוד שכמעט אינו משמש בכתיבה הרגילה) והבעיה הנגזרת ממנה: **חוסר אחידות** המודגם יפה במילה "תולדות" הכתובה בארבעה כתיבים שונים בספר בראשית: **תולדות** השמים וְהָאָרֶץ (ב, ד); **תולדות** אָדָם (ה, א); **תולדות** יֵשׁוּ (לו, א); **תולדות** יִשְׁמָעֵאל (כה, יב). אל חוסר האחידות שירשנו מן המקרא ומן הספרות העברית שלאחריו מצטרף מצב הכתיב שנוצר בדורות האחרונים: העמדתן של שתי מערכות כתיב – זו הנתפסת "דקדוקית" שבני הדור הקודם התקשו להיגמל ממנה (**מאד** במקום **מאוד**; **לכתב** במקום **לכתוב**)

וזו של הכתיב חסר הניקוד. כאמור הצעה שתסדיר את הבעייתיות הזאת של הכתיב העברי נדחתה.

כללי הכתיב חסר הניקוד התקפים היום, שהאקדמיה בעצם לא ממש קבעה – אלא אימצה מן הגוף שקדם לה, הוא ועד הלשון, אין בהם כדי לפתור את בעיית היעדר סימון התנועות אלא לצמצמה במעט, אבל יש בה כדי להסדיר לגמרי את הבעיה השנייה, זו של האחידות. וכידוע לתמונה אחידה של המילה יש יתרון עצום במהירות הקריאה. אלא שבפועל – ואתם כעורכים בוודאי נתקלתם בדבר – כל מערכת הוצאה לאור ובעצם כל כותב וכותב (ואני מתכוונת למיומנים שבהם) – בוחנים את הכללים וקובעים מה נראה להם ומה לא. והתוצאה היא מהומה מתמשכת. על הרקע הזה ברצוני להדגיש כאן ולשוב ולומר לעורכים ודרכם לכלל הכותבים שיש חשיבות רבה להאחדה. קודם כול בקריאה ובריצה בה, והיום גם בכל הכרוך בחיפוש במאגרי מידע.

אביא דוגמה אחת לכלל כתיב שאמנם אינו שייך לכתיב חסר הניקוד אך יש בו כדי להציג היטב את התופעה המתוארת לעיל. כידוע מלשון חז"ל ירשנו קבוצה נכבדה של מילים בסיומת **א**: **דוגמא, קופסא וטבלא** (שמקורן יווני), **עסקא, פסקא, סדנא, גרסא, עובדא** ועוד. המילים הללו בעברית החדשה הן ממין בנקבה, ויתרה מזו – צורת הנסמך שלהן בתי"ו: 'קופסת תכשיטים', 'עסקת השנה', 'סדנת יצירה', 'גרסת ניסיון' וכדומה. אל המילים האלה מצטרפות גם המילים בסיומת **תא**, למשל **משכנתא, אסמכתא ושאלתא**, וגם בהן אנו נוהגים לומר בסמיכות 'משכנתת זכאות', 'שאלתת חיפוש' וכיוצא בזה. האקדמיה החליטה שכל המילים הללו ייכתבו בה"א בסופן: **דוגמה, קופסה, טבלה, עסקה, פסקה, סדנה, גרסה, עובדה, משכנתה, אסמכתה ושאלתה**. ההחלטה להסדיר את כתיבן של המילים הללו, כלומר לכתוב אותן בה"א בסופן, היא החלטה הכרחית – כפי שהוכח מצורת הסמיכות, מה שאין כן ההתקבלות. אינני מדברת על מי שכותב "דוגמא" באל"ף מתוך הרגל ובלא הכרת ההחלטה, אלא על אלו שמתעקשים להמשיך ולכתוב את המילים הללו באל"ף בשם איזו מסורת קדושה...

ב – הדקדוק

נעבור עתה לתחום השני – שקראתי לו קודם 'דקדוק' – כלומר מה שקשור לצורותיהן של מילים ולהגייתן. זהו בעצם התחום המרכזי שהאקדמיה קבעה בו גדרות של אסור ומותר כמצופה. אבל מבט מקרוב על כמה מן ההחלטות ילמד משהו על טיבן של הגדרות הללו.

השיקולים של מקבלי ההחלטות בבואם להכריע על צורה מן הצורות הם לא פעם שיקולים הסותרים זה את זה. מצד אחד יש מגמה להעמיד מערכת לשונית סדורה ושיטתית ככל האפשר. מצד אחר לשון המקורות, ובראשם המקרא, ניצבת כמופת לנגד עינינו, על כל המגוון השופע צורות לשון חריגות. אל שתי העמדות העקרוניות האלה מצטרף שיקול אשר מטבע הדברים מובא בחשבון יותר ויותר והוא מה שאפשר לכנות "הנוהג", היינו צורות הלשון המשמשות בעברית החיה בפנינו.

דוגמה להחלטה מן הסוג המערכתית היא זו הקובעת שצורת הזוגי תיגזר מצורת היחיד, כגון **נקדתיים** (מנקודה) **קזמתיים** (מקומה). קביעה זו היא לוגית מאוד (1 כפול 2), אבל היא מתנגשת הן

עם חלק מן הממצא במקורות דוגמת **הַמִּתִּים**, **לַחֲתִים** מחד גיסא, הן עם הרווח בציבור דוגמת **קומותיים** שבדיבור ו**בובותיים** הספרותי מאידך גיסא.

דוגמה להחלטה הדבקה במקורות היא הצורה **אֶפָה** (עתיד של אָפָה) במקום ***אָאָפָה**. החלטה זו התקבלה למרות הלחץ שנוצר מהזדהותה עם צורת ההווה **אוֹפָה** (רק בכתיב המנוקד הן נבדלות זו מזו). יותר מכל החלטה שהתקבלה הם הכללים שאפילו לא נדונו, כמו צורות הנוכחים בעבר (**פְּתַתִּים**).

דוגמה להחלטה המביאה בחשבון את הנוהג היא ההחלטה על שחרורה של מילת השאלה **מה** מכבלי ההגייה והניקוד של ה"א הידיעה, ולפיה יש לומר ולנקד **מָה חֲדָשׁ** וכיוצא בזה (ולא על דרך הניקוד במקרא: **מָה חֲדָשׁ**).

פעמים רבות ימצא המעיין בכללי הדקדוק החלטות שאפשר לכנותן כלשון הפרסומת "גם וגם": **אֲבִיזָר** וגם **אֲבָזָר**, **קָצוֹת** וגם **קָצוֹת** (בנסמך), **שֶׁבַח** וגם **שֶׁבַח**, **הַקִּימוֹתִי** וגם **הַקְּמִתִּי**, וכן... גם **קִוִּיתִי וְקִוִּיתִי**. ההחלטות מן הסוג הזה שלכאורה אין בהן פסיקה חד-משמעית גם הן החלטות! יש שהן משקפות את המגוון שירשנו, והדוגמה המובהקת היא זו האחרונה (את פירוט החומר תוכלו למצוא עכשיו באתר האקדמיה); יש שאחת הצורות היא הצורה המורשת והאחרת משקפת מגמה של הסדרה כגון **לְקַחְתָּ** (אֶתְּ) וגם **לְקַחְתָּ**; ויש שהן מתירות את הצורה המשמשת לצד הצורה המורשת כגון **קָצוֹת** ו**קָצוֹת**.

לא פעם נזקפים שומרי החומות על משמרתם ויוצאים חוצץ נגד החלטות האקדמיה המתירניות מדיי לטעמם והפוגעות פגיעה אנושה לדעתם בדמותה של שפתנו. לאלה אומר זאת: תנוח דעתם. בוועדת הדקדוק של האקדמיה שבה מתבררות השאלות ומתקבלות למעשה ההחלטות – יושבים טובי חוקרי הלשון העברית לתקופותיה ומלומדים בבלשנות משווה. ההחלטות נעשות על סמך בדיקה מעמיקה של נתונים מנופים היטב מן הלשון המורשת ותוך שקילת השיקולים הבלשניים. שקלול של אלה עם צורכי הדור והיערכות העברית בימינו הוא שמוביל להחלטות. בעתיד הקרוב יש לקוות יעמדו כל ההחלטות לטובת כל דורש באתר חדש של האקדמיה ההולך ומוקם עתה.

ג – המינוח

את התחום השלישי – תחום המינוח – אני רואה בעצם כדיאלוג, כדו-שיח בין הציבור ובין האקדמיה או אם תרצו רב-שיח ציבורי. המונחים שהאקדמיה קובעת באמצעות ועדותיה עומדים לרשות הציבור, לשימוש. יש לראות בהם המלצה, הזמנה. כדאי לנסות – למה לא. מילים לועזיות יש לנו די והותר.

יתרונם של המונחים שקבעה האקדמיה שהם נוצרו בעצה אחת עם אנשי מקצוע ונקבעו בעזרתם ובהמלצתם. ויתרון נוסף להם שהם גם נבחנו מבחינת עבריותם ותקינותם והתאמתם למערכת הלשונית. חסרונם שלא צמחו מלמטה, שלא נולדו מן הים, שנודפת מהם בשומת ממסדית. אדגים את דבריי בכמה מונחים:

▪ **מְסָרָר** ("סימס") – קביעת פועל מיוחד לשליחת מסרון נועדה להגביר את סיכווי המְסָרָרן להיקלט. מסרון מפלס את דרכו בין ה-SMS ובין "הודעת הטקסט" ואילו מְסָרָר לא ממש פרץ לתודעה. אבל לנו הרי יש סבלנות. בוודאי תמיד אפשר לומר 'שלח מסרון'.

▪ **הַחֲפָצָה** (התייחסות לאדם כאל חפץ) – שני מונחים החלו מהלכים לאותו עניין: חֲפָצוֹן וְהַחֲפָצָה, והאקדמיה דנה בהם והעדיפה מבחינה לשונית את 'החֲפָצָה' – שורש חפ"ץ בבניין הפעיל המציין גרימה ומצטרף לשמות פעולה דומים: הַנְפִּיֵשׁ וְהַאֲנִיֵּשׁ. אולי ההימשכות של חלק מן המשתמשים לחֲפָצוֹן נובע מקרבת הצורה הזאת לשם שממנו הפעולה נגזרת (חֲפָץ – חֲפָצוֹן). אבל מניין הנו"ן?

▪ **צוֹתָאוֹת** (סימביוזה) – המונח אושר בעת האחרונה במסגרת מונחי הביולוגיה. לצד הטפילות (פְּרִיזִיטוֹת) והטפיל (פְּרִיזִיט), נקבע צמד מונחים עבריים גם לסוג היחסים הסימפטי יותר: סימביוזה – צוֹתָאוֹת, סימביונט – צוֹתָאִי.

▪ **אֶבְקוֹעַ** (hatchling) הוא בעל חיים שבקע זה עתה מביצה, בעיקר מן הזוחלים, מקביל לאפרוח. מונח זה הוא דוגמה לדיאלוג עם הציבור. לפני שנים הציע ד"ר צבי עצמון את המונח, הצעתו אומצה בוועדה למונחי ביולוגיה ואושרה באקדמיה, והנה לנו מונח נחמד ונחוץ.

▪ **תְּכָתוֹב** – פעולה הממירה תמליל דבור לתמליל כתוב. מונח זה בא להחליף את תְּמָלוֹל ואת שְׁקָלוֹט ואולי עוד מילים שאינן מבטאות היטב את הפעולה האמורה. כך למשל תְּמָלוֹל מתאים יותר לבטא הפיכה של דבר שאינו עשוי מילים לתמליל, בין כתוב ובין דבור.

▪ **פְּתִיכָה** (פְּלִטָה, לוח צבעים) – מילה זו גואלת שורש נשכח: **פת"ך** שמשמעו מיזוג וערבוב: "נטל הקב"ה אש ומים ופְּתַךְן זה בזה, ומהן נעשו שמים" (בראשית רבה, פרשה ד, ז). לתחום האמנות יפה השימוש בלשון ייחודית השואבת מן המקורות.

דרכן של רוב המילים הללו אל העברית החיה עדיין ארוכה. אבל יש כמה מילים שכבר "עשו את זה" בזכות סוכנים ומשווקים נועזים ונחושים, וגם בזכות אנשים שהמילים פשוט מצאו חן בעיניהם והם החלו להשתמש בהן לאו דווקא מתוך הרגשה של שליחות: כך הן **קְדִימוֹן**, **יְדוּעוֹן**, **בחירות מקדימות** וכך הן **מְלוֹנִית**, **חֲפִיץ**, **מְסָרָרן**, **הַסְעָדָה** ועוד.

בדרך הארוכה של חדירת החלופה העברית יכולות לחלוף שנים שבהן שתי המילים הלועזיות והעברית משמשות זו לצד זו, עד שלבסוף המילה הלועזית נעלמת, כמו **יוקרה** (פרסטיז'ה), **גחמה** (קפריז'ה), **עצומה** (פטיציה), **ומלגה** (סטיפנדיה). לעתים נוצר בין המילה העברית לצרתה הלועזית בידול כגון **מדיניות** ו**פוליטיקה**, **דתי** ו**רליגיוזי**, **טקס** ו**צרמוניה**.

לסיום פרק זה אספר אנקדוטה: ארגון בעל תפקיד היסטורי ראשון במעלה בהקמת המדינה חידש את אתר המרשתת שלו ושלח בתפוצה רחבה "ניוזלטר" המבשר על החידוש. פנינו לארגון הזה בהצעה להשתמש בחלופה העברית שקבעה האקדמיה לניוזלטר **איגרת מידע** ואף מחלנו על כבודנו והצענו חלופות אחרות כגון **ידיעון ומידעון**. וזו התשובה שקיבלנו: כאשר יתחילו להשתמש במונח העברי נשמח לעשות זאת גם אנו.

מי יתחיל?

ד – הפיסוק

אמרתי בהזדמנויות רבות מאוד בהרצאותיי על כללי הפיסוק החדשים – שכבר אינם חדשים – ואחזור ואומר גם עתה ממש על רגל אחת: הכללים שקבעה האקדמיה, יותר משנועדו להציב מערכת של "עשה" ו"לא תעשה", נועדו לפטור את הכותבים מעולם של הכללים הישנים, שהיו נוקשים מדי והתפרשו בצורה נוקשה אף יותר.

מה שימצא המעיין בכללים הוא בעיקר תיאור של התפקידים השונים המוטלים על כל אחד מסימני הפיסוק. יש בהם כמה פתרונות לבעיות שעורכים מתלבטים בהם, למשל הסעיף העוסק בהבאת דיבור ישיר בין מירכאות, והסעיף הדן בשילוב של טקסט באותיות לועזיות בתוך טקסט עברי. הרבה מן הכללים מנוסחים בלשון של "אפשר" ו"יכול" ו"רשאי הכותב" ו"נוהגים", וגם כאשר הלשון פסקנית-כאילו – יש לפרש זאת כלשון של המלצה.

שוב ושוב יש לשנן את הדברים שנכתבו במבוא הקצרצר לסימן הפיסוק הנפוץ ורב-התפקידים מכולם – הפסיק: "ראוי שלא להרבות בפסיקים יתר על המידה, בייחוד במקום שמבנה המשפט ניכר ממילות המבנה, ובפרט בין יחידות קצרות."

אומר עוד זאת: הרוצה לקבוע כללים של ממש לפיסוק צריך לפרט עשרות רבות מאוד אם לא מאות של רצפי טקסט שהמפסק עשוי להיתקל בהם – למשל רצפים שיש בהם הצטברות חלקים טעוני הפרדה במרחק כזה או אחר זה מזה, ולתת הוראות על אילו פסיקים לוותר ומתי להשתמש בקו מפריד במקום הפסיק וכיוצא באלו כללים ובני כללים ובני בניהם של כללים. אפשר להתאמץ ולחבר כללים כאלה – אף כי ספק אם יהיו בעלי תוקף כלשהו – אבל מכל מקום יחזיקו עמודים רבים. אם יהיה מי שיכתוב (או אולי כבר כתב) את הספר הזה, מי יקרא אותו? ואם יהיה מי שיקרא אותו – מי יצליח ליישם את האמור בו.

יש אפוא לראות בכללי הפיסוק מערכת הנחיות יסודית, ותועלת מרובה תצמח לכל מי שילמד אותם וישתמש בהם כנקודת מוצא. מכאן ואילך יהיה הפיסוק נתון לשיקולו של הכותב כפי שעצם ניסוחו של המשפט נתון לשיקולו, והכללים ישמשו לו משען ובסיס.

ה – הניסוח

הגענו אל התחום החמישי והאחרון: הניסוח. תחום זה כולל את סדר המילים, דרכי הצטרפותן, מטבעות לשון, צירופי לשון כבולים יותר וכבולים פחות, כלי מבע קדמוניים להביע בהם רעיונות חדשים בתמציתיות ובאלגנטיות ועוד ועוד עניינים שהם לחם חוקם של עורכי הלשון.

מטבע הדברים ברוב העניינים האלה אין מקום כלל לפסיקה. ואכן דרכה של האקדמיה שהיא ממעטת לפסוק בתחום הזה, וגם כאשר היא באה לפסוק היא נוקטת לרוב את הכלל "כוח ההיתר עדיף" או מעמידה שתי אפשרויות שוות. הנה כמה דוגמאות:

- השימוש ב**אותו אותה** וכו' במשמעות של זהות (sameness) **מותר**, כגון 'ניפגש באותו המקום ובאותה השעה'.
- **אין האקדמיה פוסלת** את השימוש הלוואי במילה **עוד**, כגון 'האות הוענק לעוד שלושה חיילים'; (**לצד** 'האות הוענק עוד לשלושה חיילים').

- **צירוף שמות תואר** כגון (מסמך) חברתי-כלכלי, **אפשר ליידעו בשתי דרכים**: יידוע שם התואר הראשון **או** יידוע כל אחד משמות התואר. לדוגמה: 'המסמך החברתי-כלכלי **או** 'המסמך החברתי הכלכלי'.
- צירוף של שני שמות המחוברים בווי"ו והמציין מושג אחד **אפשר ליידעו בראשו**. למשל: 'הדין ודברים' [...]. **אפשר גם ליידע כל אחד מן השמות**, למשל: 'המיקח והממכר'.
- **צירופי הבינוני** 'יושב ראש', 'יוצא דופן' אפשר לראות בהם **גם צירוף סמיכות**. לפי זה אפשר לומר: 'היושב ראש **וגם** 'יושב הראש', 'היוצא דופן' **וגם** 'יוצא הדופן'; 'יושבים ראש **וגם** 'יושבי ראש', 'יוצאים דופן' **וגם** 'יוצאי דופן'; 'היושבים ראש **וגם** 'יושבי הראש', 'היוצאים דופן' **וגם** 'יוצאי הדופן'.
- **אין האקדמיה מתערבת** בקביעת המין של צירוף שהוא **ראשי תיבות**. (לפי זה האומר 'מצ"ח חוקרת' **או** 'מצ"ח חוקר' **אינו משתבש** [...]).
- בצירוף שמות שביניהם **או** – ההתאם הוא בלשון יחיד **או** בלשון רבים, כגון 'שמעון או ראובן יבוא', 'שמעון או ראובן יבואו'.
- מותר השימוש בצירוף **ללא בצד** הצירוף **בלא**, כגון 'ללא מוצא **בצד** 'בלא מוצא'.
- **תואר כבוד**, דרגה וכדומה הקודמים לשם פרטי – **אפשר ליידעו ואפשר** שלא ליידעו. לדוגמה: גברת ישראל, הגברת ישראל; 'ד"ר לוי, הד"ר לוי'; סרן ישראל, הסרן ישראל.
- מעמדן של המילים **זיבורית**, **עידית** בעברית החדשה הוא **הן** שמות עצם, כגון 'מניית עידית', 'אדמת עידית', 'אדמת זיבורית', 'הן שמות תואר בנקבה, כגון 'אדמה עידית', 'אדמה זיבורית'.
- **אין האקדמיה רואה מקום להתערב** בשאלת השימוש במילה **עבור** במשמעות 'בשביל' (במקום **בְעִבּוּר**) – **בהיותה שאלת סגנון**.
- בצירוף שרכיבו הראשון מציין **כמות** (כְּפֶת) – ההתאם הוא לרכיב הראשון (הכמות) **או** לרכיב השני, כגון 'רוב האנשים הלכו' **או** 'רוב האנשים הלך' (כך גם: רבע, עשירית, עיקר, זוג, כלל וכיו"ב). **אין לפסול גם** התאם לפי התוכן: 'חלק מן האוכלוסייה לא יוכלו להצביע', לצד 'חלק מן האוכלוסייה לא יוכל להצביע'.
- והנה היוצאים מן הכלל המעידים על הכלל, כלומר הכללים שננקטה בהם לשון חד-משמעית:
  - במשפט תנאי **אין לומר** 'במידה ש' במקום **אם**. אין הצירוף **במידה ש** כשר אלא כשהוא בא לציין מידה ממש.
  - **הצירוף הנכון** הוא **נחקר באזהרה**, **חקירה באזהרה** (ולא "נחקר תחת אזהרה").
  - **מומלץ** להצמיד את סיומת הנקבה ל**ראשי תיבות** המבוטאים כמילה ממש – כאשר מדובר באישה. למשל: מנכ"לית, מזכ"לית, יו"רית.
  - **משפט זיקה בלתי מקושר**: **דרך המלך** לפתיחת משפט זיקה היא במילת הזיקה (ש או אשר). למשל: 'המספר שהגעת אליו איננו מחובר' או 'המספר שאליו הגעת איננו מחובר'.
  - **משפט זיקה ממשׂיך**: המבקש למסור התרחשויות שהיו זו אחר זו, **ינקוט** משפט איחוי ולא משפט מורכב. [...] אין השימוש בה [בפסוקית שהיא משפט זיקה ממשׂיך] יאה בעברית.
- צריך להוסיף על אלה שתי קביעות נורמטיביות חד-משמעיות עד כדי כך שהאקדמיה בעצם לא דנה בהן, ואלו שמועות עקשניות שאני שמחה על ההזדמנות להפריך אותן בפעם המי יודע כמה:
  - האקדמיה **לא** דנה בשאלה אם אפשר לומר "שלוש ילדים" וכמובן גם **לא** אישרה צירוף שכזה.

■ האקדמיה לא קבעה שום החלטה בנוגע לשאלה אם אפשר לומר לקבוצה של רוב נשים ומיעוט גברים "אתן מבינות?" [אבל ממליצה בחום על שימוש בצורות נקבה כשאת את התפקיד ממלאה אישה, כגון מנכ"לית, קונסולית, רקטורית או רקטורה וכו'].

* * *

אני יודעת היטב – כעורכת – ששאלות רבות המטרידות את עורכי הלשון ואת הכותבים אין להן תשובות מבית מדרשה של האקדמיה. ובעיניי טוב שכך. העריכה הטובה כרוכה בשליטה במכמני העברית, בשכל טוב ובהבנה מעמיקה, וגם בלימוד בלתי פוסק. עניין לה עם דברים שבסגנון ובטעם ובהתאמה לטקסט ולכותבו; אלו דברים שלא במקרה לא נפסקו בהם הלכות – כי מוטב להם שיעמדו למשפט הטעם הטוב והאסתטיקה ולא למשפט המותר והאסור. הטקסט – העומד כאן לדיון, כפי שעולה מדברים שנאמרו ביום העיון ומדברים שכל אחד מרגיש – אינו עניין של מדעים מדויקים; הגמישות והיכולת להיות בית קיבול לאין סוף רעיונות באין ספור דרכי מבע – היא תכונתו העיקרית.